

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кафедра історії України та спеціальних історичних дисциплін

Кафедра культурології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Майя НІКОЛАЄВА

_____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ»

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Галузь знань: 10 Природничі науки

Спеціальність: 103 «Науки про Землю»

Освітньо-професійна програма: Морська геологія, гідрогеологія та інженерна геологія

2023

Робоча програма навчальної дисципліни “Актуальні питання історії та культури України”. – Одеса: ОНУ, 2023. – 34 с.

Розробник: Полторак Володимир Миколайович, к.і.н., доцент кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін,
Лапуга Ореста Іванівна, к.філос.н., доцент кафедри культурології

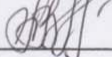
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Протокол № 1 від “28” серпня 2023 р.

Завідувач кафедрою (проф. Олена БАЧИНСЬКА)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри культурології

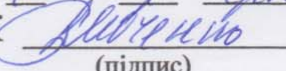
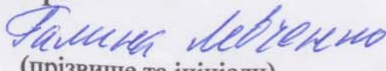
Протокол № 1 від “30” серпня 2023 р.

Завідувач кафедрою (проф. Віталія ГОТИНЯН-ЖУРАВЛЬОВА)

Погоджено із гарантом ОПП (Наталя ФЕДОРОНЧУК)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії за спеціальністю

Протокол № 1 від “31” серпня 2023 р.

Голова НМК (підпис) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ___ від “___” _____ 202_ р.

Завідувач кафедри _____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ___ від “___” _____ 202_ р.

Завідувач кафедри _____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 залікових модулів – 2 змістових модулів – 2	Галузь знань 10 «Природничі науки»	Обов'язкова	
	Галузь знань <u>10 Природничі науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>103 Науки про Землю</u> (код і назва) Освітньо-наукова програма <u>Морська геологія, гідрогеологія та інженерна геологія</u> (назва) Рівень вищої освіти <u>перший (бакалаврський)</u>	<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	-
		<i>Семестр</i>	
		1-й	-
		<i>Лекції</i>	
		20 год.	
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		10 год.	-
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	-
		<i>ІНДЗ:- год.</i>	
Форма підсумкового контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Вивчення історії та культури України є одним із актуальних завдань, які стоять перед сучасними дослідниками. Воно є одним із найважливіших способів самопізнання суспільства, засвоєння його віковичного досвіду, традицій. Українська нація є нацією державною, хоча значні відрізки історичного розвитку вона перебувала в складі різних держав. Лише той, хто знає історію та культуру своєї Батьківщини, може бути справжнім її громадянином, свідомим свого громадянського обов'язку.

Обов'язкова дисципліна «Актуальні питання історії та культури України» згідно освітньо-професійної програми «**Морська геологія, гідрогеологія та інженерна геологія**» викладається студентам-геологам бакалаврського рівня вищої освіти бакалаврів на I курсі денного відділення. Курс студенти вивчають протягом 1-го семестру.

Курс охоплює розвиток історії та культури України від найдавніших часів і до сьогодення. У зв'язку з цим він спирається на знання студентів із шкільного курсу історії України.

Мета даного курсу полягає у всебічному дослідженні історичних та культурних процесів на теренах України з давніх часів до початку XXI ст.

Завдання: опрацювати основну джерельну базу та історіографію з даної дисципліни; проаналізувати основні віхи в історії розвитку українських земель; з'ясувати основні тенденції історичного та культурного розвитку України, сформулювати у здобувачів уявлення щодо оцінок найбільш актуальних подій історії України та її культури; проаналізувати їх різні напрями: економічні, культурні, суспільно-політичні, релігійні та інші; поглибити усвідомлення здобувачами сутності культури як основну форму цілеспрямованої людської діяльності.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

загальних (ЗК):

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК05. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК12. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Програмні результати навчання:

ПР02. Використовувати усно і письмово професійну українську мову.

ПР12. Знати і застосовувати теорії, парадигми, концепції та принципи в науках про Землю відповідно до спеціалізації.

ПР13. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати:**

- основні етапи розвитку суспільства на території України;
- загальні тенденції у формуванні держав на землях сучасної України;
- місце та роль загальноєвропейських процесів в історії України;
- основні форми і типи культури;
- основні етапи розвитку української культури, їхні стильові особливості;
- основні культурно-історичні центри;
- культурні традиції, свята українського народу, культурні особливості регіонів України;
- основні досягнення вітчизняного і зарубіжного мистецтва і видатних діячів культури України.

вміти:

- визначати хронологічну послідовність історичних подій, які відбувалися на землях України; пояснювати економічні та соціальні процеси на території України; характеризувати політико-адміністративний устрій України на різних історичних етапах, форми та засади функціонування української державності;
- визначати сутність української національної ідеї;
- визначати роль і місце української культури в світовій цивілізації, пояснювати історичну специфіку української національної культурної традиції; застосовувати методи культурологічного аналізу щодо тенденцій сучасних соціокультурних трансформацій в Україні та світі, коментувати і пояснювати культурні події, виявляти глибинне значення змін у сучасній культурі, виокремлювати тенденції культурно-цивілізаційних процесів та перспективи розвитку суспільства в ХХІ ст.;
- аналізувати вчення основних філософських концепцій та тексти європейської та української традицій, спираючись на історію філософських вчень, формувати власну філософську позицію зі світоглядних питань;
- визначати тип політичної системи держави за її Конституцією, нормативно-правовими документами щодо формування та функціонування інститутів влади, політичних партій і суспільних об'єднань, використовуючи критерії класифікації політичних систем;
- розуміти сенс і основні напрями розвитку світового політичного процесу, мати уявлення про геополітичну обстановку, місце, роль і статус України в сучасному політичному світі.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Тема 1. Раннє Середньовіччя: українські землі в період Русі-України та феодалної роздробленості

Східні слов'яни VI – IX ст. Союзи племен. Формування центрів ранньофеодальної державності. Утворення держави Київська Русь.

Київська Русь у X – першій половині XI ст. Органи влади, князь і дружина. Формування державної території. Розвиток феодалних відносин. Законодавство. Хрещення Русі, значення прийняття християнства. Зовнішня політика і міжнародне становище Київської держави.

Київська Русь в останній період свого існування. Розвиток феодалного землеволодіння і господарства. Законодавство. Народні заворушення. Любецький з'їзд. Початок роздробленості держави.

Місце Київської Русі в історії України. Київська Русь – ранньофеодальна держава східних слов'ян. Роль Київської держави в етнічній історії українського народу. Міжнародне значення Київської Русі.

Українські землі у XII - першій половині XIV ст. Економічні та політичні передумови феодалної роздробленості. Закономірності та особливості соціально-економічного і політичного розвитку руських князівств. Феодалне землеволодіння і господарство. Торгівля. Законодавство.

Князівства Середнього Подніпров'я у XII – 40-і роки XIII ст. Київське князівство. Чернігівська земля. Переяславська земля.

Галицько-Волинська держава у XII – 40-і рр. XIII ст. Соціально-економічний і політичний розвиток Галицької і Волинської земель у XII ст. Утворення і розвиток Галицько-Волинського князівства. Роман Мстиславович. Данило Галицький.

Монгольська навала. Причини, початок і основні напрямки походів монгол. Монголи в Північній Русі, напад на Південно-Західну Русь. Захоплення Києва та міст Галицько-Волинського князівства. Встановлення золотоординського іга. Боротьба проти Золотої Орди.

Галицько-Волинська держава в останній третині XIII – першій половині XIV ст. Занепад держави. Етнічна історія українського народу під час феодалної роздробленості. Розвиток культури на українських землях часів Київської Русі та феодалної роздробленості. Матеріальна культура. Архітектура. Живопис. Літописання. Література.

Тема. 2. Високе та пізнє Середньовіччя: українські землі у другій половині XIV - першій половині XVII ст.

Включення українських земель під владу сусідніх держав у середині та другій половині XIV ст. Експансія литовців на українські землі. Устрій, побут українських земель у складі Великого Литовського князівства. Кревська унія Литви з Польщею. Загарбання Галичини Польщею. Посилення закріпачення селянства. Селянське повстання під керівництвом Мухи. Ліквідація Литовським урядом у другій половині XV ст. залишків автономії

українських земель. Люблінська унія 1569 р. та її суспільно-політичні наслідки. Боротьба українського народу проти польського наступу на Волині, Брацлавщині, Київщині і Лівобережжі. Соціально-економічні та політичні зрушення у другій половині XVI ст. Міста України XV – XVI ст. Берестейська унія 1596 р. і боротьба проти неї. Зачинателі гуманістичного руху на Україні. Ю. Дрогобич, П. Русин, С. Оріховський. Церковне життя, братства на Україні.

Козацтво на Україні (XV – перша половина XVII ст.). Передумови і причини виникнення козацтва. Д.Вишневецький. Запорозька Січ і її роль в історії українського народу. Міські, реєстрові та нереєстрові козаки. Боротьба проти турків і татар. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний. Селянсько-козацькі повстання наприкінці XVI – першій третині XVII ст.

Розвиток української культури в кінці XVI – першій половині XVII ст. Пробудження національної свідомості українського народу і національно-культурне відродження. Реформація і Відродження на Україні, їх особливості і зміст. Розвиток освіти і книгодрукування, полемічна література. Острозький культурно-освітній центр України. М.Смотрицький, Є.Плетенецький, П.Могила – відомі освітні і церковні діячі. Києво-Могилянська колегія. Формування української народності: етапи, їх політичний і економічний зміст, територія.

Тема 3. Визвольна війна українського народу середини XVII ст.

Ранньомодерний час: українські землі у другій половині XVII-XVIII ст.

Причини, характер і початок Визвольної війни. Бойові дії 1648-1657 рр. Угоди Б. Хмельницького з Річчю Посполитою. Формування української державності. Внутрішня та зовнішня політика гетьманського уряду. Переяславська Рада, «Березневі статті». Б. Хмельницький та його соратники. Проблема завершення Визвольної війни в історичній літературі.

Військово-політична і соціально-економічна ситуація в Україні у другій половині XVII ст. Військово-політична ситуація в Україні після смерті Б.Хмельницького. Гетьманство І. Виговського. Гадяцька угода. Боротьба Росії і Польщі за Україну. Гетьманство Ю. Хмельницького. Розділ Гетьманщини на Лівобережну і Правобережну. Гетьмани П.Тетеря та І. Брюховецький. Андрусівське перемир'я. Гетьман П. Дорошенко. Включення Туреччини у боротьбу за Україну. Запорізька Січ у другій половині XVII ст. І. Сірко. Лівобережні гетьмани Д. Многогрішний та І. Самойлович. «Вічний мир» 1686 р. Відновлення козацтва на Правобережжі. С. Палій. Початок гетьманства І. Мазепи. Соціально-економічна ситуація на Правобережній і Західній Україні. Основні тенденції соціально-економічного розвитку Лівобережної України.

Політичне становище і соціально-економічний розвиток українських земель в першій половині XVIII ст. Північна війна і Україна. Визвольне повстання на Правобережжі. С. Палій. Визвольна боротьба на Закарпатті.

Реформи в Росії. І. Мазепа. Полтавська битва. Наступ царизму на інституції Української держави. І. Скоропадський. Малоросійська колегія. П. Полуботок. Д. Апостол. Правління гетьманського уряду. Нова Січ.

Ріст землеволодіння магнатів, шляхти і старшини. Розвиток сільського господарства, ремесла, промислів, мануфактур. Посилення визиску селянства, городян, урядового козацтва. Національно-релігійне гноблення на Правобережжі. Виступи проти соціального визиску. Початок гайдамацького руху. Опришки. О. Довбуш.

Політичне становище і соціально-економічний розвиток українських земель в другій половині XVIII ст. Гетьманство в 50-і - на початку 60-х років. К. Розумовський. Судова реформа і кодифікація права. Ліквідація гетьманства. Малоросійська колегія. Зміни в адміністративно-територіальному устрої Лівобережжя і Слобожанщини. Система органів управління.

Подальший розвиток поміщицького землеволодіння. Заходи гетьманського уряду по прикріпленню селянства до землі. Указ Катерини II про закріпачення селянства Лівобережної і Слобідської України. Зміни у становищі козацтва і міського населення.

Розвиток сільського господарства і промисловості. Розвинена мануфактура. Торгівля. Формування українського національного ринку.

Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель у другій половині XVIII ст..

Включення Правобережної України до складу Росії. Організація управління регіоном.

Динаміка соціальної структури і етнічний склад населення України. Виступи проти соціального, національного і релігійного гноблення. Шукання козацтва. Інші форми боротьби. Наростання гайдамацького руху. Коліївщина.

Вступ України у період бездержавного розвитку. Розгортання кризи економічної і політичної системи імперії.

Розвиток культури в Україні в XVIII ст. Умови розвитку культури. Освіта. Початкове навчання. Середня освіта. Київська академія і колегіуми. Львівський університет. Розвиток науки. Природничі, точні і гуманітарні науки. Історична наука. Розвиток передової суспільно-політичної думки. Підпорядкування української церкви Москві та вплив цього на духовне життя населення України.

Література і народна творчість. Ф. Прокопович. Поява «Енеїди» І. Котляревського.

Театр. Музика і образотворче мистецтво. Міжнародні культурні зв'язки Місце Української козацько-гетьманської держави в історії українського народу.

Тема 4. Україна наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.

Українські землі наприкінці XVIII ст. Поділ Речі Посполитої, входження українських земель до складу Російської, Австрійської імперій та їх адміністративно-територіальні упорядкування. Соціально-економічні та суспільно-політичні зміни в західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії, реформи австрійського уряду. Заселення та формування етнічної та господарської структури Південної України. Заснування та розбудова південноукраїнських міст. Одеса: проблема її заснування та розвитку в кінці XVIII ст.

Соціально-економічний та суспільно-політичний розвиток українських земель у першій половині XIX ст. Характер економіки, зрушення в аграрному секторі, розвиток промисловості і торгівлі, шляхи сполучення, транспорт. Початок чорноморського судноплавства. Особливості соціально-економічного розвитку Півдня України. Специфіка історичного розвитку Західної України у першій половині XIX ст.

Українське національно-політичне відродження у першій половині XIX ст. Початок українського національного відродження. Декабристський і польський визвольні рухи та Україна. «Руська трійця» та Кирило-Мефодіївське братство – перші українські політичні організації (їх склад, програми, діяльність, історичне значення).

Соціально-політична ситуація в українських землях у 40-50-і роки XIX ст. Зростання соціальної напруженості на українських землях та реакція урядів Росії та Австрії на кризові явища: реформи та репресії. Кримська війна. Революційні події 1848-1849 рр. в Європі та Західна Україна: скасування австрійським урядом феодальної залежності селян, панщини, політичні свободи.

Тема 5. Соціально-економічний розвиток України у другій половині XIX ст. Український національно-визвольний рух у другій половині XIX ст..

Україна в демократичній революції 1905-1907 рр.

Підготовка реформи 1861 р. в Україні. Проекти звільнення селян України поміщиків Позена і Бобринського. Проект Журавського. Місцеві положення. Звільнення від кріпацтва державних селян. Скасування кріпацтва та реформи 60 – 70-х рр. у Російській імперії.

Розвиток економіки України в період 60- 90-х років XIX ст. Розвиток промисловості в Україні: кам'яновугільна, металургійна, харчова галузі. Сільське господарство. Соціальні зміни в українському населенні Російської імперії у пореформений період. Особливості соціально-економічного розвитку західноукраїнських земель у другій половині XIX ст. Трудова еміграція.

Становлення і консолідація української нації. Територія і соціальна структура населення. Культурний і мовний процеси. Перешкоди на шляху консолідації української нації.

Український національний рух в 60-90-х роках XIX ст. Посилення русифікаторської політики російського самодержавства. Хлопомани. Виникнення, склад і діяльність громад. Пошуки соціального ідеалу. “Братство Тарасівців”. Суспільно-політичне життя в Західній Україні у другій половині XIX ст. “Молода Україна”. Українці в загальноросійському та польському визвольних рухах.

Україна на початку XX ст. Назрівання в Україні загальної революційної кризи. Соціально-економічне становище. Кооперативний рух. Масова визвольна боротьба. Український національний рух у перші роки XX ст.

Початок революції. Піднесення масового селянського і робітничого руху. Збройні повстання. Український національний рух. “Просвіти”. Визвольна боротьба під час спаду революції.

Україна в період від поразки демократичної революції до початку світової війни. Україна в період столипінщини. Посилення національного гноблення. Столипінська аграрна реформа в Україні. Масовий рух проти російського царизму. Західна Україна у 1900-1914 рр.

Українська культура другої половини XIX - початку XX ст. Освіта. Наука. Розвиток української літератури. Театральне і музичне мистецтво. Живопис і архітектура. Фольклор, побут і народно-декоративне мистецтво.

Тема 6. Українські землі впродовж 1914-1920 рр. Україна в 20 – 30-ті рр.

Україна у першій світовій війні. Розкол національно свідомого українства. Воєнні дії на території України. Українські січові стрільці. Антивоєнний і соціальний рух мас.

Крах самодержавства, Лютнева демократична революція в Росії. і початок національно-демократичної революції в Україні. Утворення місцевих органів влади. Виникнення Центральної Ради. Гасло автономії України. Український Національний Конгрес.

Проголошення автономії України. Політичні партії в боротьбі за вплив на населення. I Універсал та реакція на нього. Утворення Генерального Секретаріату. II Універсал Центральної Ради. Центральна Рада – крайовий орган влади. Збройний виступ самостійників.

Корніловський заколот і зростання впливу більшовиків. Жовтневі події в Петрограді та Києві. III Універсал Центральної Ради. Проголошення УНР. Наступ антиукраїнських сил. Боротьба за владу в Україні в кінці 1917 - на початку 1918 р. Прорахунки в діяльності Центральної Ради. Ультиматум Раднаркому. Проголошення Радянської влади в УНР. IV Універсал Центральної Ради. Проголошення незалежності УНР. Невдачі в зовнішній політиці Центральної Ради. Наступ радянських військ і політика більшовиків в Україні.

Україна в боротьбі за збереження державної незалежності (1918-1920 рр.). Австро-німецька окупація. Брестський договір та окупація України іноземними військами. Останні дні Центральної Ради. Гетьманський

переворот. Українська Держава Павла Скоропадського. Внутрішня політика Павла Скоропадського. Здобутки національно-культурного відродження. Зовнішньополітичний курс. Зростання опозиції гетьману та всенародна боротьба проти австро-німецького окупаційного режиму.

Боротьба за владу в Україні наприкінці 1918 - 1919 рр. Утворення Директорії. Падіння гетьманського режиму. Політика Директорії. Розгром основних сил Директорії Радянськими військами. Утворення УСРР. Внутрішня політика Раднаркому УСРР. Антибільшовицькі виступи в українському селі. Петлюрівці, денікінці та більшовики на Правобережжі. Денікінський окупаційний режим.

Західноукраїнська Народна Республіка. Таємна стаття Брестської угоди. Розгортання національно-визвольного руху напередодні краху Австро-Угорської імперії. Утворення Національної Ради. Проголошення ЗУНР. Є. Петрушевич. Акт злуки ЗУНР та УНР. Нерівна боротьба з Польщею.

Встановлення радянської влади в Україні у 1920 р. Радянсько-польська війна. Боротьба радянських військ з білогвардійцями та петлюрівцями. Політика «воєнного комунізму» та її крах.

Соціально-економічне становище України в 20-30-ті рр. Перехід партії більшовиків від політики воєнного комунізму до НЕПу. Особливості впровадження НЕПу в Україні та його наслідки. Курс уряду на прискорену індустріалізацію. Відхід від НЕПу. Суцільна колективізація сільського господарства: причини і методи впровадження. Хлібозаготівлі. Голодомор 1932-1933 рр.: його причини та наслідки.

Національна політика в 20-ті роки. Політика українізації. Впровадження української мови у державні структури, навчальні заклади, видавництво українських газет та журналів. Розквіт національної культури. Початок партійної політики боротьби з націоналізмом. Переслідування творчої інтелігенції. Кінець політики українізації.

Розгортання політики терору 30-х рр. Початок широкомасштабних державних репресій. «Шахтинська справа» (1928 р.). Репресії, націлені на «Спілку визволення України» (1929-1930 рр.), чистка Всеукраїнської Академії Наук, знищення Української автокефальної церкви (1930 р.).

Друга хвиля репресій 1933 р. Боротьба з українським націоналізмом. Репресії проти інтелігенції. Репресії проти діячів керівництва КП(б)У та уряду – третя хвиля сталінського терору. Придушення національно-культурного розвитку України і знищення її інтелігенції.

Тема 7. Україна під час Другої світової війни.

Становище українських земель напередодні другої світової війни. Територія та господарство УРСР в стратегічних планах радянського керівництва. Місце УРСР в системі радянської військової доктрини. Україна

в планах німецького політичного і військового керівництва. Карпатська Україна.

Радянсько-німецький договір 23 серпня 1939 року та його роль у розв'язанні війни. «Секретні протоколи» та доля західноукраїнських територій. Початок другої світової війни. Окупація Західної України Червоною Армією у вересні 1939 року. Встановлення радянського режиму та репресивна політика в кінці 1939 - першій половині 1941 рр.

Початок радянсько-німецької війни та ситуація в Україні в 1941 році. Наступальні операції групи армії «Південь» та причини поразок Червоної Армії у 1941 році. Проголошення відновлення самостійної Української держави 30 червня 1941 р. та його значення. Бої за Київ та Одесу. Діяльність ОУН на початку радянсько-німецької війни. Репресії німецької влади щодо членів ОУН.

Німецький окупаційний режим в Україні. Окупаційні зони та відмінності між ними. Реалізація окупаційного плану «Ост» на Україні. Окупаційний режим у Трансністрії та його особливості.

Боротьба проти німецької окупації у 1942-1944 рр. Підпілля ОУН та його діяльність. Створення та діяльність Української Повстанської Армії. Військові і політичні завдання українських націоналістичних сил у боротьбі з німцями. Радянський підпільно-партизанський рух в Україні та його завдання.

Звільнення території України від німецьких загарбників у 1943-1944 рр. Основні військові операції Червоної Армії на території України у 1943-1944 роках. Відновлення радянської влади та її політика у звільнених областях. Мобілізація чоловічого населення та її наслідки.

Боротьба українських національно-визвольних сил проти радянського режиму на завершальному етапі війни. Дії Української Повстанської Армії у 1944-1945 роках. Основні методи і способи боротьби підрозділів НКВС проти УПА. Репресії щодо цивільного українського населення.

Наслідки другої світової війни. Демографічні та економічні втрати України в результаті війни. Міжнародне становище УРСР внаслідок другої світової війни.

Тема 8. Радянська Україна у другій половині ХХ ст..

Післявоєнна відбудова народного господарства (друга половина 40-х - перша половина 50-х рр.). Територіальні зміни. Перехід до мирного життя. Внутрішньополітичне становище. Радянізація західних областей. Господарсько-політичні завдання республіки. Проблеми матеріального стану населення. Промисловий розвиток. Становище сільського господарства.

Голод в Україні в 1946-1947 рр.: причини і наслідки.

Суспільно-політичне та культурне життя. Суперечливий характер суспільного життя. Перші повоєнні вибори до Рад. Становище в західноукраїнських землях. Репресії. Боротьба ОУН-УПА. Труднощі і

здобутки в розвитку культури. Відбудова загальноосвітньої, технічної та вищої школи. Тяжкі умови розвитку науки. «Жданівські» постанови ЦК КПРС проти діячів культури, літератури та мистецтва.

Україна в умовах початку десталінізації 1956-1964 рр. Перші кроки лібералізації суспільного життя. XX з'їзд КПРС. Зрушення в офіційній політиці. Таємна доповідь М. Хрущова на XX з'їзді. Початок реабілітації. Наростання опору десталінізації. Зародження дисидентського руху.

Проблеми економічного розвитку. Спроби реформувань промисловості. Запровадження раднаргоспів. Аграрний комплекс. Плани семирічки і можливості їх виконання. Реорганізація МТС та її наслідки. Укрупнення колгоспів. Обмеження індивідуальної діяльності селянства. Нововведення в агротехніці. Заходи в соціальній сфері та життєвий рівень населення.

Україна на міжнародній арені. Наслідування зовнішньої політики центру. Участь України в діяльності міжнародних організацій. Економічне співробітництво. Україна у вирішенні кризових явищ міжнародного життя.

Суперечливі процеси у розвитку культури і науки. Пошуки шляхів удосконалення народної освіти. Діяльність вчених. Поява «шістдесятників» у літературі і мистецтві.

Україна в період загострення кризи радянської системи 1965-1985 рр. Проблеми соціально-економічного розвитку. Посилення централізації управління виробництвом. Застій у промисловості. Економіка України в союзних лабетах. Криза колгоспно-радгоспної системи. Недооцінка назрілих соціальних проблем.

Суспільно-політичне життя. Зміни в соціальному та демографічному складі населення. Згорання демократизації, розширення панування бюрократичних сил. Нові Конституції СРСР та УРСР – декларації та реальність.

Розгорання національно-визвольного руху. Наростання протесту проти порушення прав людини. Три великі хвилі арештів «незгодних» (середина 60-х, початок 70-х та початок 80-х рр.). Поширення самвидаву. Українська Гельсінська Група та її діяльність. Релігійне дисидентство.

Проблеми у сфері культури. Нагромадження недоліків у системі народної освіти. Русифікація України. Уповільнення темпів розвитку науки. Політика заборони у художній творчості. Втрачені долі.

Тема 9. Україна сучасна

Проголошення Української держави. Зовнішньополітичний курс і міжнародне становище України. Україна – член Ради Європи. Помаранчева революція та революція Гідності. Стосунки України з НАТО. Асоціація з Європейським Союзом.

Війна за незалежність від РФ з лютого 2014 року. Анти-терористична операція на сході України. Ескалація бойових дій з 24.02 2022 року.

Національно-патріотичний підйом та звільнення українських територій у кампанії 2022 року.

Внутрішньополітичне становище України. Діяльність Виконавчої влади. Основні економічні і соціальні проблеми українського суспільства. Характеристика політичних партій.

Проблеми культурного життя. Сучасний стан освіти і науки. Становище української історичної науки в сучасних умовах. Розвиток сучасного мистецтва і фольклору. Проблеми культурно-національного розвитку національних меншин.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

Тема 10. Феномен культури. Основні зарубіжні та українські концепції культури.

Поняття культури та її сутність. Етимологія терміну «культура». Культура як спосіб буття людини і людства, вища форма існування суспільства. Природа і культура. Структура культури. Функції культури. Культурна статика та культурна динаміка. Культурні універсалиї. Культура як система цінностей. Форми культури. Типи культури. Традиції, новації та норми в культурі. Культура і цивілізація. Основні принципи класифікації культурної еволюції.

Основні культурологічні школи. Культурологічні теорії (О. Шпенглер, А. Тойнбі, Ф. Ніцше, П. Сорокін, Й. Хейзинга, З. Фрейд, К. Юнг).

Культурологічні теорії в українській суспільній думці (В. Винниченко, М. Грушевський, І. Мірчук, Є. Маланюк, В. Липинський, Д. Донцов, М. Хвильовий, О. Ольжич). Українська культура як цілісна система. Її роль у формуванні національної свідомості, духовному відродженні, консолідації українського народу.

Тема 11. Культура первісного суспільства. Історичні передумови виникнення української культури.

Періодизація первісного суспільства. Збиральництво та полювання. Патріархат та матріархат. Виникнення мистецтва. Культурні пам'ятки пізнього палеоліту. Образотворче мистецтво: печерні настінні розписи, гравюра на кістках, скульптурні зображення, музичні інструменти. Неолітична революція. Зміни в суспільному і духовному житті. Перехід від привласницького господарства до виробничого. Землеробство і скотарство. Культивація злаків. Приручення тварин. Осілий спосіб життя. Формування рас, етносів. Культура неолітичної ери. Неолітичні символи. Кераміка як характерна ознака неоліту. Культ поховання. Мегаліти. Міфологія. Різновиди як тематика міфів. Розвиток мови, основ раціональних знань.

Феномен української національної культури. Проблема етногенезу українців. Мовні та психологічні особливості українців. Українська

ментальність. Етнографічні групи українців. Етнічний склад населення України. Проблема періодизації історії української культури.

Передслов'янське населення України і його культура. Перші сліди перебування людини на території України. Старокам'яна доба (палеоліт). Лізинська культура. Новокам'яна доба (неоліт). Трипільська культура. Особливості трипільського мистецтва. Вік міді (III тис. до н.е.) та бронзи (II тис. до н.е.). доіндоєвропейці та індоєвропейці на території України. Патріархат, культ Сонця. Розвинена флективна мова як найважливіший елемент індоєвропейської культури II тис. до н.е. на території України. Кіммерійці як продовжувачі трипільської культури.

Скіфська доба на території України. Скіфське мистецтво. Звіриний стиль. Сармати. Грецькі колонії на території України. Уклад життя в стародавніх грецьких містах-полісах Північного Причорномор'я: звичаї, господарство, архітектура, політичний устрій та громадянський лад. Україна та «велике переселення народів» у II-V ст. до н.е. Роль зарубинецької та черняхівської культур. Мистецтво антської доби. Давньослов'янська міфологія в Україні. Слов'янський фольклор як джерело дослідження міфології. Проблеми генези та ототожнення пантеону богів. Міфомодель світу і людини в язичницькій релігії стародавніх слов'ян.

Тема 12. Культура Русі-України.

Русь-Україна і становлення української культури. Проблема генезису східнослов'янських племен. «Повість временних літ» про східнослов'янські племена. Побут і звичаї східних слов'ян. Язичницькі вірування східних слов'ян. Полянська земля. Київ. Історія етноніму «Русь». Соціально-економічні та історичні умови формування Русі-України. «Руська правда» як зведення законів. Розвиток міст, торгівлі, ремесла, землеробства як умови формування давньоруської культури.

Прийняття християнства. Християнізація як рушій нового культурного прогресу. Взаємозв'язок давньоруської культури з культурою Візантії та культурами інших народів. Розвиток писемності на Русі. Церковнослов'янська мова. Давньоруська література: оригінальна та перекладна. Особливість літописів. Житійна література. «Слово про закон і благодать...» Іларіона. Розвиток і поширення освіти. Ярослав Мудрий та його вклад в культуру. Розвиток філософської думки. Поняття про «софійне». Архітектурні пам'ятники Русі-України. Семіотика давньоруського храму. Живопис, ювелірна справа, книжна мініатюра. Візантійська техніка мозаїк та фресок. Іконопис. Театральне мистецтво.

Народне світосприйняття, його відображення в пам'ятках народної мудрості – обрядова поезія, прислів'я, заговори, народні пісні, легенди, билинний епос. Гуманістичні ідеали як основний зміст усної народної творчості. Історичне значення культури Русі-України. Монголо-татарська навала та її наслідки для культурного розвитку Русі-України.

Тема 13. Культура Галицько-Волинського князівства.

Соціально-політична і культурна ситуація в Галичині та на Волині в 12-13 століттях. Данило Галицький та його культурно-просвітницька діяльність. Основні осередки соціального і культурного життя: Володимир, Галич, Холм і Львів. Розвиток архітектури та живопису. Поява білокамінної архітектури. Художні ремесла. Освіта та наука. Розвиток літератури. Галицько-Волинський літопис. Оригінальна та перекладна література, літописання, героїчний епос, «духовні повісті». Історичні пісні. Розвиток писемності, книгописна майстерня Володимира Васильковича. Культурні та політичні зв'язки Галицько-Волинського князівства з іншими землями Стародавньої Русі.

Тема 14. Основні віхи української культури XIV-XVI ст. Ренесанс в українській культурі. Романський стиль та готичний стиль.

Процес формування українського етносу в умовах польсько-литовського поневолення. Політико-державний і суспільний лад. Умови розвитку національно-культурного і релігійного життя. Церква і духовенство. Берестейська унія та її роль в культурі. Ренесанс та його риси, образ нової людини епохи. Впливи контрреформаційних та кальвіністських течій. Ренесансні впливи в Україні. Роль братств. Виникнення друкарства. І. Федоров та його роль к культурі. Освіта і наука. «Сім вільних наук». Ю. Дрогобич, П. Русин, С. Оріховський. Острозька академія. Зв'язки з західноєвропейською наукою.

Відгуки епохи ренесансу і гуманізму в Україні. Усна народна творчість. Перекладна та літописна література. Полемічна література. Х. Філарет, С. Зизанін, І. Вишенський. Розвиток поезії. П. Беринда, К. Сакович, М. Смотрицький. Архітектура і образотворче мистецтво. Художні осередки: жовківська, чернігівська, новгород-сіверська малярські школи. Дерев'яна архітектура: волинська, галицька, гуцульська, буковинська школи. Ансамбль площі Ринок. Ознаки ренесансного стилю в архітектурі України.

Розвиток романського та готичного стилів. Особливість романського стилю. «Важке мовчання» архітектури романського стилю та лицарський кодекс честі. "Важким мовчанням" назвав романську архітектуру великий французький скульптор Огюст Роден. Особливості романських храмів, монастирів-фортець. Особливості середньовічних романських замків. Романська скульптура та живопис – перевага духовного над тілесним, яка вражалася в контрасті духовної експресії та зовнішньої потворності. Особливості романської архітектури в Україні.

Готичний стиль. Готичний собор – цілий світ, який може бути названий «Енциклопедією середньовічного життя». Розвиток готичної архітектури в Україні. Єдність і протилежність Романського і Готичного стилів.

Тема 15. Українська культура XVII-XVIII ст. Барокова культура.

Соціально-економічні передумови розвитку духовної культури в Україні в другій половині XVII-XVIII ст. Визвольна війна 1648-1654 р.р. та поширення демократичних тенденцій в українській культурі.

Культура козацької держави (1648-1781 р.р.). Запорізька Січ. Історичні особливості її культури. Школа в Запорізькій Січі. Релігійні вірування запорізьких козаків. Музична культура і театральне мистецтво. Кобзарство. Самобутні риси культури Запорізької Січі.

Розвиток освіти та наукових знань в Україні. Книгодрукування. Просвітницька діяльність братств і братських шкіл. Києво-Могилянська академія, її загальнослов'янське значення. Видатні вчені та діячі Києво-Могилянської академії. Розвиток філософії: І. Гізель, Ф. Прокопович, Г. Сковорода, Я. Козельський.

Розвиток усної народної творчості (думи), національно-визвольні мотиви в козацьких думах, моральні настанови у циклі побутових дум. Віршова сатира, історична драма, інтермедія, вертепна драма. Особливості розвитку архітектури і образотворчого мистецтва.

Бароко та його особливості. Образ нової людини епохи. Мистецтво українського бароко та його своєрідність. Козацьке бароко. Розвиток барокової архітектури. Видатні архітектори Й. Шедель, Ф. Б. Растреллі, І. Мічурін, Б. Меретин, С. Ковнір, І. Григорович-Барський та інші їх шедеври в Україні. Специфіка національного варіанта бароко в літературі, театрі і музиці. Еволюція образотворчого мистецтва. Монументальний стінопис. Портретний живопис в жанрі парсуна. Іконопис (Ф. Селькович, М. Петрахович, І. Руткович, Й. Кодзелевич). Різьблені іконостаси. Київська граверна школа О.Тарасевича. Внесок гетьмана І. Мазепи в розбудову української культури. Рококо як стиль в мистецтві.

Ліквідація Гетьманщини і Запорізької Січі. Григорій Сковорода, його філософське вчення. Формування української літературної мови в кінці XVIII- на початку XIX ст.

Тема 16. Національно-культурне відродження в Україні XIX ст.

Класицизм, романтизм, реалізм, модерн як напрями 19 століття.

Генезис українського відродження. Дворянський (1789-1840 р.р.) та народницький (1840-1880 р.р.) періоди відродження. Модерністичне відродження (1890-1914 р.р.).

Перші відродженецькі видання в східноукраїнських землях. «Історія русів». Літературне відродження. І.Котляревський («Енеїда»). Романтизм як напрям в культурі. Український романтизм – важливий чинник національного відродження. Роль Харківського університету у відродженецькому процесі. Початки галицького відродження. Проблеми мови. Творчість Маркіяна Шашкевича. «Руська трійця», «Русалка Дністровая».

Народницький період відродження. Київські романтики і Кирило-Мефодіївське братство. Романтизм як світовідчуття і як напрямок у мистецтві. Розвиток реалізму. Критичний реалізм. Тарас Шевченко як ідеолог і провідник відродження. І. Костомаров : «Книга буття українського народу». Розвиток національної самосвідомості українців у 50-60-х р.р. Громади. Валуєвський указ. Видавничий рух. Київська громада і діяльність М. Драгоманова в 70-80-х р.р. Ємський указ 1876 р. та його наслідки. Українська філософія другої половини ХІХ ст.: С. Гогоцький, П. Юркевич, В. Лесевич. Філософія мови О. Потебні. Народницький період на західноукраїнських землях. Культурне зростання Галичини в 40-80-х р.р.

Модерністський період українського відродження. Виникнення підпільних і політичних організацій. Роль І. Франка в національно-культурному русі. Шкільництво і освіта в другій половині ХІХ ст.. Наукове товариство ім. Т. Г. Шевченка, його видавнича діяльність. М. Грушевський і його роль у розвитку української національної культури.

Українська музична культура у другій половині ХІХ ст.. М. Лисенко. Образотворче мистецтво та живопис. Архітектура і пошуки національного стилю: неукраїнський стиль, необароко, класицизм, модерн, еkleктика, ампір. Класицизм як напрям в культурі. Романтизм і реалізм а Українській культурі. Модерн як напрям в мистецтві. Імпресіонізм. Український професійний театр. Корифеї українського театру. Розвиток українського живопису 19 ст..

Тема 17. Українська культура ХХ ст. Модернізм – культурний феномен ХХ століття.

Культура як умова відродження нації в українській естетичній традиції кінця ХІХ- початку ХХ ст. Розвиток освіти та науки. Львівське Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ) його роль та завдання в галузі культури. Розвиток живопису. Українські художники-авангардисти В. Єрмілов, Д. Бурлюк, О. Богомазов. Роль Лесі Українки в культурі України. Розвиток музики. Соломія Крушельницька, А. Нежданова. Український неоромантизм. Розвиток живопису. Авангардистський живопис (О. Мурашко, О. Новаківський, Ф. Кричевський). Взаємовідносини особистості і світу в українському експресіонізмі. Український авангард 1900-1910-х рр. Екзистенційні проблеми у художній традиції зламу століть. Розвиток архітектури. Стиль модерн. Конструктивізм. Література, філософська думка. М. Грушевський. Розвиток освіти та науки. Центральна Рада від 22.01.1918 р. та проголошення самостійності Української Народної Республіки. Культурний рух періоду Центральної Ради. Формування української національної школи.

Гетьманат. Створення української вищої школи. Українська Академія наук. Д. Багалій, А. Кримський, В. Вернадський, М. Туган-Барановський.

Суперечливість культурного процесу в Україні на початку 20-х р.р. Принципи культурної політики радянської влади. Оборонні позиції представників української культури. Українізація та її значення для культурного процесу. Микола Зеров і Микола Хвильовий. Боротьба О. Шумського проти русифікаторства. Літературні процеси в Україні. Пожвавлення літературного життя в період українізації. Літературні об'єднання «Плуг», «Гарт», «Вапліте», «Молодняк» та ін.

Театральне мистецтво і музична культура. Театр «Березіль». Діяльність музичного товариства ім. Леонтовича. Творчість українських композиторів: Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, В. Косенка, М. Вериковського, Г. Хоткевича, К. Богуславського та ін. Створення українського кіномистецтва, творчість О. Довженка. Архітектура і образотворче мистецтво. Особливості українського авангарду. Мистецька «школа Бойчука».

Репресивні акції сталінізму та їх трагічний вплив на розвиток української національної культури 20-50-х р.р.

Національно-культурне відродження в Україні в середині 80-х- на початку 90-х р.р. та його особливості. Проголошення незалежності України (24.08.1991р.) та його значення у формуванні національної самосвідомості українців та розвитку духовної культури. Суперечливий характер культурного процесу в сучасних умовах. Демократизація як чинник національно-духовного відродження.

Тема 18. Постмодерн як широка культурна течія. Розвиток української культури ХХІ ст.

Постмодерн філософської думки. Умберто Еко та його твір «Ім'я рози». Концептуалізм як течія сучасного мистецтва. Творчість Е. Воргола, Е. Булатова, І. Кабакова, І. Комара та О. Меламіда. Естетика концептуального мистецтва Д. Пригова, Б. Орлова, І. Чуйкова. Постконцептуалізм.

Нонконформізм як течія постмодернізму. Людина в контексті постмодерністського світобачення. Література постмодернізму та її жанри. Живопис постмодернізму.

Феномен гри та її значення в житті людства. Текст і гра як феномени культури постмодерну. Маргарет Мід і Йоган Гейзінга. Антропоморфність в мистецтві постмодерну.

Основні принципи постмодерністської естетики. Постмодерністська скульптура і архітектура. Соц-арт – один із напрямків постмодернізму. В. Комар і О. Меламід засновники соц-арту. Постсоц-арт. Гіперреалізм як напрям постмодернізму. Його основні принципи. Фотореалізм- як сюжетний живопис. Гіперреалізм у музиці театрі, скульптурі. Концептуалізм і соц-арт: спільне й особливе. Феномен масової культури і її вплив на український культурний простір.

Особливості українського постмодернізму. Постмодерністські риси української літератури Ю. Андрухович, В. Неборак, О. Ірванець.

Постмодернізм в українському живописі, художники постмодернізму – А. Савадов, О. Гнилицький, Г. Сенченко, Г. Анченко, О. Харченко, Г. Король, О. Голосій. Художні групи «Паризька комуна», «Вольова грань національного постмодернізму», «Одеської школи» - О. Ройтбут, В. Рябченко, С. Ликов та інші. Модель культури нового тисячоліття.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
л		п	лаб	інд	ср
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ					
Тема 1. Раннє Середньовіччя: українські землі в період Русі-України та феодальної роздробленості	8	2	2		4
Тема 2. Високе та пізнє Середньовіччя: українські землі у другій половині XIV - першій половині XVII ст.	4				4
Тема 3. Визвольна війна українського народу середини XVII ст. Ранньомодерний час: українські землі у другій половині XVII-XVIII ст.	8	2	2		4
Тема 4. Україна наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.	4				4
Тема 5. Соціально-економічний розвиток України у другій половині XIX ст. Український національно-визвольний рух у другій половині XIX ст.. Україна в демократичній революції 1905-1907 рр.	6	2			4
Тема 6. Українські землі впродовж 1914-1920 рр. Україна в 20 – 30-ті рр.	8	2	2		4
Тема 7. Україна під час Другої світової війни.	4	2			2
Тема 8. Радянська Україна у другій половині XX ст.	2				2
Тема 9. Україна сучасна.	2				2
Разом за змістовим модулем 1	46	10	6		30
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ					
Тема 10. Феномен культури. Основні зарубіжні та українські концепції культури.	6	2			4
Тема 11. Культура первісного суспільства. Історичні передумови виникнення української культури.	6	2			4
Тема 12. Культура Русі-України.	6	2			4
Тема 13. Культура Галицько-Волинського князівства.	6	2			4
Тема 14. Основні віхи української культури	6	2			4

XIV-XVI ст. Ренесанс в українській культурі. Романський стиль та готичний стиль.					
Тема 15. Українська культура XVII-XVIII ст. Барокова культура.	4				4
Тема 16. Національно-культурне відродження в Україні XIX ст. Класицизм, романтизм, реалізм, модерн як напрями 19 століття.	4		2		2
Тема 17. Українська культура XX ст. Модернізм – культурний феномен XX століття.	4		2		2
Тема 18. Постмодерн як широка культурна течія. Розвиток української культури XXI ст.	2				2
Разом за змістовим модулем 2	44	10	4		30
Усього годин	90	20	10		60

5. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені.

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Раннє Середньовіччя: українські землі в період Русі-України та феодальної роздробленості	2
2	Визвольна війна українського народу середини XVII ст. Ранньомодерний час: українські землі у другій половині XVII-XVIII ст.	2
3	Українські землі впродовж 1914-1920 рр. Україна в 20-30-ті рр.	2
4	Національно-культурне відродження в Україні XIX ст. Класицизм як напрям в культурі. Романтизм та реалізм.	2
5	Українська культура XX ст. Модернізм - культурний феномен XX століття.	2
	Всього	10

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

Самостійна робота студентів зорієнтована, здебільшого, на модульно-рейтингову систему оцінювання знань. Вона є складовим елементом університетської освіти та закономірним продовженням аудиторної роботи викладача і студентів.

Формами самостійної роботи студентів під час опанування даного курсу є: ознайомлення з основною літературою та джерелами до курсу; обрання теми та виконання індивідуального навчально-дослідного завдання; підготовка до тест-контролю та підсумкового іспиту наприкінці курсу.

Організація самостійної роботи студентів передбачається за наступними темами:

№ з/п	Назва теми	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ		
1	Раннє середньовіччя: українські землі в період Київської Русі та феодалної роздробленості	4
2	Високе та пізнє середньовіччя: українські землі у другій половині XIV – першій половині XVII ст.	4
3.	Визвольна війна українського народу середини XVII ст. Ранньомодерний час: українські землі у другій половині XVII-XVIII ст.	4
4.	Україна наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.	4
5	Соціально-економічний розвиток України у другій половині XIX ст. Український національно-визвольний рух у другій половині XIX ст. Україна в демократичній революції 1905-1907 рр.	4
6	Українські землі впродовж 1914 – 1920 рр. Україна в 20 – 30-ті рр.	4
7	Україна під час Другої світової війни.	2
8	Радянська Україна у другій половині XX ст.	2
9	Україна сучасна.	2
	Разом за модуль 1	30
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ		
1.	Феномен культури. Основні зарубіжні та українські концепції культури.	4
2.	Культура первісного суспільства. Історичні передумови виникнення української культури.	4
3.	Культура Русі-України.	4
4.	Культура Галицько-Волинського князівства.	4
5.	Основні віхи української культури XIV-XVI ст. Ренесанс в українській культурі. Романський стиль та готичний стиль.	4
6.	Українська культура XVII-XVIII ст. Барокова культура.	4
7.	Національно-культурне відродження в Україні XIX ст. Класицизм, романтизм, реалізм, модерн як напрями 19 століття.	2
8.	Українська культура XX ст. Модернізм – культурний феномен XX століття.	2
9	Постмодерн як широка культурна течія. Розвиток української культури XXI ст.	2
	Разом за модуль 1	30
	Разом	60

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальна робота є складовою частиною самостійної роботи, має на меті визначення рівня самостійної підготовки студентів до курсу та включає:

1. Виявлення схильності студентів до певної наукової проблеми
2. Перевірка законспектованої студентами додаткової літератури
3. Обговорення теоретичних проблем, пов'язаних з підготовкою рефератів та індивідуального завдання

Перелік орієнтовних тем рефератів

Робота над рефератами має поглибити знання студентів з історії України.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

1. Стародавній Херсонес: господарство та політика
2. Варвари та Елліни: культурне та політичне протистояння, економічна взаємодія
3. Правда Руська: походження та джерела
4. Правда Руська: потенціал для дослідження економіки давньої Русі
5. Правда Руська: Ієрархія суспільства
6. Князівські міжусобиці та половецька загроза напередодні Любецького з'їзду
7. Система аргументації автора «Повісті минулих літ»
8. Зовнішньополітичні умови укладення Переяславської угоди
9. Історичний портрет Б. Хмельницького та його старшини.
10. «Братерство тарасівців» та його роль в українському визвольному русі.
11. М. С. Грушевський як науковець і громадсько-політичний діяч.
12. Утворення та діяльність українських політичних партій на початку ХХ ст.
13. Відносини Центральної Ради з Тимчасовим Урядом Росії.
14. Суспільно-політичні погляди В. Винниченка.
15. Боротьба за незалежність України наприкінці ХХ ст.
16. Місце Української держави на міжнародній арені.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

1. Ренесансна ідеологія в українській літературі.
2. Живопис українського Ренесансу: розвиток жанрів та колористики.
3. Художньо-естетичні особливості української барокової літератури.
4. Феномен Богородиці-Покрови в мистецтві і легендах козацької України.
5. Еклектизм в українській архітектурі.
6. Полістилізм українського живопису к. ХІХ ст.
7. Становлення ідеї культури в історії людської думки. Класична концепція культури.
8. Некласичні підходи до предмету культурфілософського знання.
9. Філософія життя: погляд на світ як на твір, проблема авторства та проблематизація реальності.
10. Значення мови в розвитку культури.
11. Порівняльно-історичний метод у культурологічних дослідженнях Михайла Драгоманова.
12. Микола Костомаров про національну своєрідність українського народу та його культури.
13. Культурологічна концепція Івана Огієнка.
14. Дмитро Донцов про зміст культури і «дух нації».

15. Георгій Булашев: міфологія, релігія та народний світогляд в українській культурі
16. «Українська ідея» в культурологічній концепції Михайла Грушевського.
17. Проблема європейської української культури у творчій спадщині Миколи Хвильового.
18. Давньоруський книжник, історик та публіцист Нестор.
19. Альтернатива технократичного і гуманітарного мислення – проблема сучасної української культури.
20. Проблеми людини, нації та культури у творчості українських літературних модерністів (Микола Хвильовий, Микола Зеров, Олександр Олесь).

9. Методи навчання

У процесі викладання програми спецкурсу використовувалися різні методи.

1. Метод проблемного викладення. Використовуючи різноманітні джерела й засоби, ставиться проблема, формулюється пізнавальне завдання, а потім, розкривається система доведень. При цьому порівнюються різні точки зору, підходи і способи розв'язання поставленого завдання. Студенти стають ніби свідками і співучасниками наукового пошуку.

2. Евристичний метод. Його суть полягає в організації активного пошуку розв'язання запропонованих викладачем та самостійно сформульованих студентами пізнавальних завдань на основі евристичних програм і вказівок. У даному випадку процес мислення набуває продуктивного характеру і спонукає до пізнання. Такий метод, один з різновидів якого є евристична бесіда, являється перевіреним способом активізації мислення,

3. Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які реалізують науковий пошук.

Використання зазначених методів дає можливість більш глибоко і всебічно розкрити програму спеціального курсу.

10. Форми контролю і методи оцінювання

(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Протягом засвоєння навчальної дисципліни студенти мають можливість накопичувати бали за рахунок виконання різних форм роботи. Вони порівно розподіляються, а потім сумуються.

Змістовий модуль:

- робота на лекціях та семінарських заняттях (60 балів);
- захист реферату/колажу (40 балів);

Критерії оцінювання результатів навчання. Критерій оцінювання – це ознака, на основі якої проводиться оцінювання будь-чого і яка є мірою оцінки. Критерії оцінювання визначаються за допомогою якісних показників та ознак, що демонструють рівень сформованості навчальних досягнень здобувачів вищої освіти і трансформуються в оцінку згідно затвердженої шкали. Результати академічної успішності студентів виставляються у вигляді оцінки за національною шкалою, 100-бальною та шкалою ЄКТС.

Поточний контроль знань студентів здійснюється з кожного змістового модуля:

1. виконання контроль-тесту та усне опитування по контрольним питанням в аудиторії (до змістового модуля 1)
2. виконання контроль-тесту та усне опитування по контрольним питанням в аудиторії (до змістовного модуля 2)
3. захист реферату (індивідуального завдання) з історії України до модуля 1).
4. захист реферату/колажу (індивідуального завдання) з культури України до модуля 2).

У таблиці нижче наведено загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним

11. Питання для підсумкового контролю

Змістовий модуль 1. Історія України

1. Східні слов'яни у давнину: розселення, господарство, культура.
2. Утворення Київської Русі.
3. Київська Русь за часів перших київських князів династії Рюриковичів (до XI ст.).
4. Впровадження християнства на Русі.
1. Розквіт Київської Русі за часів Ярослава Мудрого.
2. Політика перших київських князів (IX – XI ст.).
3. Причини і наслідки феодалної роздробленості Київської Русі.
4. Культура Київської Русі.
5. Включення українських земель до складу Литовського князівства..
6. Становище українських земель у складі Литовського князівства.
7. Включення українських земель до складу Речі Посполитої.
8. Люблінська унія: причини та наслідки.
9. Становище українських земель у складі Речі Посполитої.
10. Виникнення українського козацтва та Запорозької Січі.
11. Берестейська унія: причини та наслідки.
12. Причини, характер і рушійні сили Визвольної війни середини XVII ст.
13. Етапи Визвольної війни українського народу. Основні військові дії 1648 - 1654 рр.
14. Внутрішня і зовнішня політика гетьманського уряду Б. Хмельницького в роки Визвольної війни.
15. Формування та розвиток української державності в роки Визвольної війни середини XVII ст.
16. Переяславська Рада та її історичне значення.
17. Березневі статті Б. Хмельницького та статус України у складі Росії.
18. Соціально-економічне та політичне становище України у другій половині XVII ст.
19. Російсько-турецькі війни другої половини XVIII ст. та їх наслідки для України.
20. Основні напрямки заселення і економічного освоєння Південної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).
21. Заснування та розвиток Одеси у XIX ст.
22. Обмеження української автономії у першій половині XVIII ст.

23. Соціально-економічний та політичний розвиток українських земель у другій половині XVIII ст.
24. Політична діяльність І. Мазепи.
25. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Російської держави в першій половині XIX ст.
26. Зародження українського політичного руху. Кирило-Мефодіївське товариство.
27. Т. Г. Шевченко та його роль в українському національно-культурному відродженні.
28. Соціально-політичні рухи в Східній Україні у 50-70 рр. XIX ст.
29. Політика російського уряду щодо українського питання у другій половині XIX ст.
30. Буржуазні реформи 60-70 рр. XIX ст. і їх історичне значення.
31. Селянська реформа 1861 р. та її наслідки.
32. Україна у Першій світовій війні.
33. Лютнева революція 1917 р. в Росії та суспільно-політичний рух в Україні.
34. Виникнення Центральної Ради та її діяльність.
35. III Універсал Центральної Ради. Проголошення УНР.
36. Брестський мирний договір та його значення для України.
37. Характеристика діяльності Центральної Ради у листопаді – грудні 1917 р. Причини конфлікту з Раднаркомом.
38. Українська держава П. Скоропадського.
39. Директорія УНР: внутрішня та зовнішня політика.
40. Україна в період “воєнного комунізму”.
41. Україна в період НЕПу: 1922 - 1927рр.
42. Становище сільського господарства України у другій половині 20-х рр. XX ст.
43. Колективізація в Україні: проведення та наслідки.
44. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні: причини та наслідки.
45. Індустріалізація та її здійснення в Україні.
46. Розгортання політики терору 30-х рр. XX ст. в Україні.
47. Політичне та соціально-економічне становище західноукраїнських земель у 20-30 рр. XX ст.
48. Початок 2-ї світової війни для України. Приєднання Західної України до УРСР.
49. Приєднання Західної України до УРСР. Соціально-економічні перетворення 1939-1941 рр.
50. Проголошення Української держави 30 червня 1941 р. та його історичне значення.
51. Україна в період воєнних дій 1941 – 1942 рр.
52. Фашистський окупаційний режим в Україні та розгортання руху Опору.

53. Діяльність ОУН – УПА в період 2-ї світової війни.
54. Воєнні дії в Україні протягом 1943 – 1944 рр. Визволення українських земель від фашистів.
55. Політичні та соціально-економічні перетворення в Західній Україні в 1946 – 1952 рр.
56. Зародження десидентства в Україні (кінець 50-х – початок 60-х рр. ХХ ст.).
57. Боротьба за незалежність України (кінець 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст.)

Змістовий модуль 2. Культура України

1. Предмет і методологія культури (Еволюція терміна культури, культура і цивілізація, типи культури, елементи культури, форми, функції культури).
2. Зарубіжні та українські концепції культури (Ф. Ніцше, П. Сорокін, А. Тойнбі, З. Фрейд, Й. Хейзінга, О. Шпенглер, К. Г. Юнг, формаційна концепція культури; В. Винниченко, М. Грушевський, Д. Донцов, В. Липинський, Є. Маланюк, І. Мірчук, О. Ольжич, М. Хвильовий).
1. Культура первісного суспільства (загальна характеристика первісної епохи та її періодизація, первісна міфологія, зародження форм релігійних вірувань, найдавніші форми мистецтва, синкретичний характер мистецтва).
2. Трипільська культура і культура кімерійців.
3. Культура скіфів та сарматів.
4. Зарубинецька та черняхівська культури. Грецькі поселення на території стародавньої України.
5. Релігійні вірування та міфологія праслов'ян. Язичництво та його характеристика.
6. Основні особливості культури Русі-України (Соціальний і політичний лад Русі-України. “Руська Правда” як зведення законів. Християнство та його роль в культурі. Розвиток науки та освіти. Розвиток філософської думки, поняття про “софійне”. Архітектура, література, театр, образотворче мистецтво, теорія іконописного образу).
7. Культура Галицько-Волинського князівства.
8. Україна в культурно-політичній системі польсько-литовської держави XIV–XVI ст. (Суспільно-політичні та історичні обставини розвитку української культури XIV–XVI ст.. Розвиток літератури, образотворчого мистецтва).
9. Ренесанс та його риси, образ нової людини ренесанської епохи, вплив ренесансу на культуру України. Ренесансна архітектура в Україні. Реформація та протестанська етика праці та її роль в європейській культурі.

10. Розвиток освіти та науки, братства та їх роль в культурі XIV–XVI ст. Острозька академія. Розвиток книгодрукування, перші друкованні видання.
11. Розвиток романського та готичного мистецтва в Україні, навести приклади.
12. Культура України XVII–XVIII століття (Суспільно-політичні та історичні обставини розвитку української культури XVII–XVIII ст.. Козацтво як явище історія та культури. Розвиток освіти до науки. Розвиток філософії. Києво-могилянська академія та її роль в культурі України.
13. Бароко як нове світовідчуття і нове мистецтво. Українське бароко. Козацьке бароко. Його характеристика.
14. Розвиток літератури, театру, живопису, музики XVII–XVIII століття.
15. Характеристика архітектури бароко в Україні. Навести 10 прикладів барокової архітектури в Україні.
16. Рококо як новий стиль в мистецтві. Його характеристика. Приклади.
17. Класицизм як мистецтво героїчної громадянськості. Його характеристика.
18. Культура України XIX ст. (Суспільно-політичні та історичні обставини розвитку української культури, Розвиток науки та освіти. Розвиток філософії. Кирило-Мефодіївське товариство. «Руська трійця»).
19. Розвиток літератури, театру, музики в Україні XIX ст.
20. Розвиток живопису, скульптури в Україні XIX ст
21. Розвиток архітектури в Україні XIX ст. (Стиль ампір, еkleктика, класицизм, рококо, модерн, необароко).
22. Романтизм. Його характеристика і основні риси. Приклади.
23. Реалізм та критичний реалізм. Його характеристика.
24. Модерн як стиль в культурі. Особливості стилю модерн.
25. Культура України поч. XX ст. (Суспільно-політичні та історичні обставини розвитку української культури поч. XX ст.. Розвиток науки та освіти, філософії. Архітектура (конструктивізм і модерн). Розвиток скульптури, театру, музики, живопису, кінематографу).
26. Український символізм та його особливості. Представники..
27. Український імпресіонізм та його особливості. Представники.
28. Неоромантизм в українській культурі кін. XIX. – поч. XX ст.
29. Модернізм як художній стиль та його напрямки (абстракціонізм, дадаїзм, експресіонізм, кубізм, сюрреалізм, фовізм, футуризм).
30. Розвиток літератури XX ст. Література неокласиків. Літературні гуртки та об'єднання.
31. Український авангард 1900–1920-х років. Його характеристика. Представники.
32. Український експресіонізм та його особливості. Представники.
33. Живопис українського авангарду. Його характеристика. Представники.

34. Культура України в період радянського тоталітаризму.
 35. Постмодернізм як художній напрям в культурі к. ХХ – ХХІ ст..

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Розподіл балів для семестрового заліку:

Поточний та періодичний контроль		Підсумковий контроль (залік)	Фінальна оцінка
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2		
30	30	40	100

13. Методичне забезпечення

1. Методичні рекомендації до курсу «Історія України». Для неспеціальних факультетів / Упоряд. О. А. Бачинська, Т. С. Вінцовський, Т. Г. Гончарук, Н. М. Діанова та ін. Одеса, 2003.
2. Лопуга О. І. Методичні вказівки “Історія української культури” для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету міжнародних відносин, політології та соціології. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 38 с.
3. Лопуга О. І. Вінцовський Т. С. Актуальні питання історії та культури України: метод. вказівки для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти біологічного ф-ту спеціальності: 091 «Біологія», 162 «Біотехнології та біоінженерія». Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. 2021. 88 с.
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/30834>

14. Рекомендована література

До змістового модуля 1 Основна

1. Бойко О. Д. Історія України. 4-е вид. К.: Академія, 2012. 704 с.
2. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст. К.: Генеза, 2019. 656 с.
3. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал, 2022. 408 с.

4. Мицик Ю., Бажан О. Від трипільців до кіборгів. Коротка історія України. К.: Кліо, 2022. 688 с.
5. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. К., 2016. 496 с.
6. Полторак В.М. Хрестоматія з історії України. Одеса, 2021. 160 с.

Додаткова

1. Войтович Л. Галич у політичній історії Європи XI-XIV століть. Львів: Левада, 2017. 478 с.
2. Історія Одеси / Колектив авторів. Голов. ред. В. Н. Станко. Одеса: Друк, 2002. 560 с.
3. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 1. К. : Темпора, 2013. 504 с.; Книга 2. К. : Темпора, 2013. 628 с.
4. Магочій П.-Р. Ілюстрована історія України / пер. з англ. [С. Біленький]. К. : Критика, 2012. 446 с.
5. Нариси історії Української революції 1917 – 1921 років / Гол. редкол. В. А. Смолій; кер. авт. кол. В. Ф. Верстюк. К., 2011. Кн. 1. 390 с; 2012. Кн . 2. 464 с.
6. Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси. У двох книгах. Кн. 1. К., 2010. 734 с.; Кн. 2. К., 2011. 943 с.
7. Черненко О. Історія цивілізації. Україна. Том 2. Від Русі до Галицького князівства (900-1256). Харків: Фоліо, 2021. 592 с.
8. Михальчук П. А. Куций І. П. Нова історія України. Ч.ІІ. Тернопіль: Видавництво Астон, 2007. 480 с.

До змістового модуля 2

Основна

1. Історія української культури: навч-метод. комплекс. Видатні діячі української культури. Біогр. Словник (від А до Я) / Упоряд. С.О. Костишева. К.: НТУУ «КПІ», 2013. Вип. І. 204 с.
2. Історія української культури: навч. посіб. / за ред. О. Ю. Павлової. К.: Центр учбової літератури, 2019. 368 с.
3. Історія української культури: підручник / за ред. В. О. Лозового. Харків : Право, 2013. 368 с.
4. Кислюк К.В. Українська культура I чверті XXI ст: повороти модернізаційних перетворень. Київ : Кондор-Видавництво, 2018. 196 с.
5. Огієнко І. Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу. К.: ЦУЛ, 2019. 141 с.
6. Хома І.Я., Сова А.О., Мина Ж.В. Історія української культури : навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. 356 с.

Додаткова

1. Акимович Є.О. Українська культура в історичному вимірі (IX - XVII ст.). Одеса: Маяк, 2009. 496 с.
2. Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XIX ст.. К.: Наука, 2008. 301 с.
3. Бокань В., Польовий Л. Історія культури України. Навч. посіб. К: МАУП, 2004. 256 с.
4. Бондаревська І. Парадоксальність естетичного в українській культурі XVII-XVIII ст. К.: Парапан, 2005. С. 58-107; 218-251.
5. Висоцький О.Ю. Історія української культури: Навчальний посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2009. 130 с.
6. Виткалов В. Українська культура в добу глобалізаційних трансформацій / В. Виткалов, О. Граб. Вища шк. 2010. № 2. С. 104–107.
7. Крижановська Н.Є., Нефьодов Д.В. Історія української культури: навчально-методичний посібник. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 200 с.
8. Гуркіна, Г. О. Замки та фортеці України. Х. : ПП «Торсінг плюс», 2009. 95 с.
9. Давимука С. А. Екосистема мистецтва: наукові засади становлення та сучасні практики: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2021. 581 с.
10. Історія української культури: курс лекцій /за ред. С.О. Костилевої. К.: ІВЦ „Видавництво „Політехніка”, 2010. 334 с.
11. Історія української культури: термінологічний словник / Уклад. С.О. Костилева. К.: НТУУ «КПІ», 2010. 60 с.
12. Калакура Я.С., Рафальський О.О., Юрій М.Ф.. Українська культура: цивілізаційний вимір. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
13. Кара-Васильєва Т. Стиль модерн в Україні. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 215 с.
14. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура : підруч. для студ. ВНЗ. К. : Центр навч. л-ри, 2010. 584 с.
15. Левченко М. Г. Українська художня культура. Навчальний посібник. Херсон: видавництво ХДПУ, 2009. 103 с. .
16. Лопуга О. І. Вплив постмодернізму на духовну культуру сучасної молоді. Наукове пізнання: методологія та технологія. Науковий журнал. Одеса. 2009. № 1(23). С. 61–68.
17. Лопуга О. І. Духовна культура студентської молоді в умовах трансформації суспільства. Частина II. Перспективи. Соціально-політичний журнал. Серія: філософія, політологія, соціологія. Одеса, 2012. №1(51). С. 72–78.
18. Лопуга О. І. Проблема моралі і гуманізації молоді в сучасному українському суспільстві. Перспективи. Соціально-політичний

- журнал. Серія: філософія, політологія, соціологія. Одеса, 2015. №1(63). С. 61–67.
19. Лопуга О. І. Вплив інтернету та масової культури на розвиток духовно-моральних цінностей суспільства. Наукове пізнання: методологія та технологія. Філософія. 2018. № 1(40). С. 72–77.
  20. Лопуга О. І. Сучасний інформаційний простір як простір соціалізації людини. Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2020. Том 12. № 1 (25) . С. 67-74.
  21. Лопуга О. І. Вплив сучасного соціокультурного середовища на духовну культуру особистості. Наукове пізнання: методологія та технологія. Видавничий дім "Гельветика", 2020. Випуск 1 (45). С. 75-83.
  22. Лопуга О. І. Особливості духовно-ціннісних орієнтирів особистості. Вісник Львівського університету: серія філософсько-політичні студії. Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 29. С. 98–106.
  23. Лопуга О. І. Духовна культура особистості як предмет соціально-філософського аналізу. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політичні студії. 2022. Випуск 42, С. 91-97.
  24. Лопуга О. І. Освіта як складова духовного розвитку особистості. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політичні студії. 2023. Випуск 48, С. 86-92.
  25. Попельницька О. 100 великих діячів культури України. К.: Арій, 2010. 463 с.
  26. Селівачов М. Лексикон української орнаментики. К.: Редакція вісника «АНТ», 2005. с. 25-156.
  27. Сидоренко В. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань. Розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століття. Київ: ВХ [студіо], 2008. 187 с..
  28. Тюрменко І. Культурологія: теорія та історія культури: Навчальний посібник. / за ред. І.Тюрменко, С.Буравченкова, П.Рудик. К.: Центр навчальної літератури, 2010. 370 с.
  29. Українська та зарубіжна культура. Навч. посіб. / за ред. М.М. Заковича. К.: Знання, 2009. 589 с.
  30. Українська культура в європейському контексті / за ред. Ю.П. Богуцького. К.: Знання, 2007. 679 с.
  31. Чегусова З. Художнє скло і художня кераміка ("мистецтво вогню") України другої половини ХХ – початку ХХІ століття в аспекті впливу стилю модерн. Українське мистецтвознавство. Матеріали, дослідження, рецензії. Київ : ІМФЕ, 2010. Вип. 10. С. 42-49.
  32. Шевнюк О.Л. Історія мистецтва: навч. посіб. К.: Освіта України, 2015. 452 с.
  33. Alla Nerubasska, Oresta Lopuha. 2020. «Pandemic Panik in Information Space: the Fact and its Ladennes». Postmodern Opening, Vol. 11, Issue 1 Sup. 2 (2020), pages: 93-99.

34. [Alla Nerubasska, Volha Paulava, Valentyna Bogachenko, Oresta Lopuha. 2021. Society Ladenness Model: System-Parametric Analysis. Postmodern Opening, Vol. 12, № 1 Sup. 1 \(2021\), pages: 271-286. DOI: https://doi.org/10.18662/po/12.1Sup1/284](#)
35. Oresta Lopuha. Transformation of moral values in modern information space. **PNAP**. Scientific journal of Polonia university. Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej. Czestochowa, 2022, 52 (2022) nr. 3. s. 84-90.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт НБ ОНУ імені І. І. Мечникова. Постійна адреса: <http://library.onu.edu.ua>
2. <http://elib.nplu.org/> – бібліотека «Культура України».
3. <http://mari.kiev.ua/> – Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України.
4. Art of Ukraine // <http://www.art.kiev.ua/>.
5. ODP – Open Directory Project // <http://www.dmoz.org/World/Ukrainian>.
6. www.nbuv.gov.ua – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.
7. www.nplu.org – офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки України.